

Grote rivalen



Karel V en Frans I

Aan het einde van de middeleeuwen en bij de aanvang der nieuwe tijden ontwikkelden zich in West-Europa de moderne staten.

Hun vorsten streefden steeds meer naar een absoluut en onbeperkt gezag en trachtten hun invloed ook ver buiten de grenzen van hun land uit te breiden. Daarvoor hadden zij niet alleen af te rekenen met bepaalde kringen in hun eigen midden, maar leverden ze ook onderling een verbeterd gevecht om het overwicht. In de eerste helft van de 16e eeuw was dit zeker het geval met twee vorsten die hun tijd hebben beheerst: Karel V en Frans I.

Karel V (geboren te Gent in 1500 en overleden in 1558) verwierf door erfenis een reusachtig, maar zeer versnipperd rijk. Het strekte zich uit over de Bourgondische Nederlanden en Franche-Comté, Spanje, de Spaanse bezittingen in Italië en de Spaanse koloniën in Amerika. Na de dood van zijn grootvader Maximiliaan I van Oostenrijk wist hij de keizerskroon van het Heilige Roomse Rijk te bemachtigen dank zij de financiële hulp der Fuggers, een geslacht van schatrijke Duitse bankiers. Ook Frans I (1515-1547) koning van Frankrijk, wiens bezittingen grotendeels door Karels rijk werden omringd, had begerig naar deze kroon uitgekeken. Beide vorsten zouden trouwens voor het grootste deel van hun regering rivalen blijven, ofschoon ze sedert 1530 door familiebanden met elkaar verbonden waren. In dat jaar immers had Karel zijn zuster Eleonora aan de Franse koning uitgehuwelijkt. Het machtsevenwicht in Europa was nochtans door de uitgestrektheid van Karels rijk verbroken. De Franse koning wilde dit herstellen, of liever nog de balans in zijn voordeel doen overhellen. Bepaalde gebieden werden van meet af aan door beide vorsten betwist. Vooreerst was daar het hertogdom Bourgondië dat Lodewijk XI tijdens de

vorige eeuw aan Karels grootmoeder Maria van Bourgondië had ontruikt. Anderzijds was Provence eens een rijksgedebied geweest. Ten slotte hadden de Franse koningen beslag gelegd op het hertogdom Milaan. Karel kon echter hierop aanspraak laten gelden.

Tijdens de langdurige strijd tussen de beide huizen wisselden de krijgskansen nu eens in het voordeel van Karel V, dan weer ten gunste van Frans I. In 1525 behaalde Karel V te Pavia een eerste grote overwinning. Hij versloeg er niet alleen de Franse koning, maar nam hem zelfs gevangen en liet hem te Madrid in een toren opsluiten. Frans I kreeg er harde noten te kraken toen Karel hem in 1526 verplichtte een vredesbestand te ondertekenen. Hij moest hierbij immers afstand doen van Bourgondië, Milaan en Doornik, evenals van de suzeraine rechten die zijn kroon steeds over Vlaanderen en Artesië had opgeëist. Nauwelijks was Frans echter op vrije voeten of hij loochende alles wat hij te Madrid had verklaard en hervatte de oorlog. Deze keer kon hij rekenen op de steun van de Engelse koning Hendrik VIII en van paus Clemens VII. Beiden wilden immers de hegemonie van Karel V en het Habsburgse vorstehuis waartoe hij behoorde een stok in de wielen steken. Ondanks de nederlagen van de Franse legers

In de verbeterde tweekamp die keizer Karel V en Frans I om de hegemonie in Europa leverden, kwamen de nieuwe opvattingen van de moderne tijden duidelijk tot uiting. Hoe langer hoe meer moesten de godsdienstige belangen voor de politieke zwichten. Ten overstaan van de moeilijkheden waaraan de katholieke kerk het hoofd te bieden had, besloot de paus om tijdens een concilie te Trente de zaken op punt te stellen.

en spijs de plundering van Rome door de keizerlijke troepen, werd in 1529 het verdrag van Kamerijk gesloten. Deze "Damesvrede" (omdat Karels tante Margareta en Frans' moeder Louise van Savoye de besprekingen leidden), bepaalde dat Karel, mits een rijke geldelijke schadeloosstelling, althans voorlopig van zijn rechten op Bourgondië afzag. In de opstandige Duitse protestanten en de aanrukkende Turken had hij inderdaad gewichtiger tegenstanders gevonden, zodat hij al zijn middelen tegen hen diende aan te wenden. Frans I streefde nochtans doelbewust de ondergang van de Habsburgse macht na. Ofschoon katholiek, deinsde hij er toch niet voor terug, uit louter politieke berekening, een bondgenootschap te sluiten met de protestantse Duitse gezagdragers. Zelfs met de Turken trof hij een overeenkomst, al hadden zijn voorzaten verscheidene kruistochten tegen hen geleid en golden de Turken nog steeds als de belangrijkste vijanden van de christenheid. In dit opzicht was zijn optreden kenmerkend voor de nieuwe geest die op het einde van de middeleeuwen doorbrak. Het politieke belang zou inderdaad meer en meer de overhand verkrijgen over het godsdienstige. Zijn houding tegenover de Duitse protestanten belette Frans trouwens niet om in eigen land de hervormden te vervolgen.

Ondanks het feit dat hij dus op verschillende fronten diende te strijden, wist Karel toch de voornaamste aanvallen af te slaan. De keizer beschikte evenwel niet over voldoende middelen om geheel Europa aan zijn wil te onderwerpen. Zo dacht ook Hendrik VIII van Engeland toen hij opnieuw Karels partij koos. Het Duitse rijk had immers voortdurend af te rekenen met moeilijkheden vanwege de lutherse vorsten.

Om godsdienstige aangelegenheden te regelen bewerkte Karel het bijeenroepen van een concilie.

Hoewel Frans I hiermee aanvankelijk niet instemde, werd het toch geopend te Trente in 1545. Twee jaar later overleed de Franse koning. Tijdens zijn regering kende Frankrijk, met kastelen als Blois, Chambord of Fontainebleau, veel uiterlijke pracht en praal. Aan zijn hof verbleven eminente kunstenaars als Leonardo da Vinci en Benvenuto Cellini, maar al deze luister, evenals zijn talloze oorlogen, lieten diepe sporen na in de staatskas. Toch zou zijn zoon



alegorische voorstelling van het Europa van Karel V

Hendrik II, de strijd tegen Karel V voortzetten. Uiteindelijk deed de keizer, ontmoedigd en uitgeput, in 1555 vrijwillig troonsafstand. Vooraf echter verdeelde hij zijn zo moeilijk te besturen rijk onder zijn zoon Filips (die de Nederlanden, Spanje, Milaan, Napels en de koloniën ontving) en zijn broer Ferdinand.